

4. Hafta

İşletmelerde Maliyet Kavramları

Maliyet kavramı

- Her nimetin bir gamı vardır.

(Mevlana Celaleddin-i Rumi)

- Hayatın nimetlerinin değerini bize öğreten ancak hayatın zahmetleridir.

(Johann Wolfgang von Goethe)

Maliyet kavramı

Gelir Tablosu

- Brüt Satışlar
- Satış İndirimleri (-)
- Net Satışlar
- Satışların Maliyeti (-)
Brüt Satış Karı veya Zararı

Maliyet kavramı

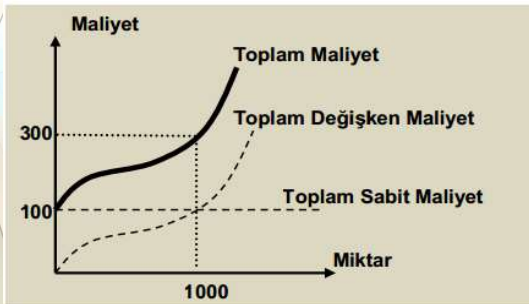
Maliyet, bir amaca (*işletmeler için satış geliri*) ulaşmak için katlanılan ekonomik fedakarlıkların (*külfet*) tümüdür.

Sabit Maliyet, kısa dönemde işletmenin üretim seviyesine bağlı olmayan giderlerdir. İşletmenin üretim miktarı artsa da, azalsa da miktarı değişmeyen kaçınılmaz giderlerdir (*Bina, makina, teçhizat giderleri vb.*).

Değişken Maliyet, toplam üretim hacmindeki artış veya azalmaya göre değişen maliyettir (*Hammadde ve işçilik maliyetleri vb.*).

Toplam Maliyet, toplam sabit maliyet ile toplam değişken maliyetlerin toplanması ile elde edilir.

Maliyet kavramı

Maliyet kavramı

Birim Maliyet, bir işletmenin ana faaliyet konusunu oluşturan mal / hizmetleri elde etmek için harcadığı tüm **üretim faktörlerinin** para ile ifade edilen değerlerinin, söz konusu **mal / hizmet birimleri başına** düşen tutarına denir.

Birim Maliyet, birim ürüne/çıktıya düşen maliyet büyüklüğü olarak tanımlanabilir.

$$\text{Birim Maliyet} = \frac{\text{Belirli Bir Üretim Seviyesindeki Maliyet}}{\text{Üretim Miktarı}}$$

Marjinal Maliyet, her ilave üretimin gerektirdiği maliyet artışı olarak tanımlanabilir.

Maliyet kavramı

Ortalama Maliyet,

$$m = \frac{M}{x} = \frac{\text{Belirli Bir Üretim Seviyesindeki Toplam Maliyet}}{\text{Üretim Miktarı}}$$

Alternatif Maliyet, bir şeyi elde etmek için vazgeçilen en iyi alternatif, fırsat maliyeti veya vazgeçme maliyeti (alternatif maliyet) denir.

Bir başka ifadeyle; Belirli bir seviyede nimet elde edebilmek için vazgeçilmesi gereken başkaca nimetleri ifade eder.

Maliyet kavramı

Alternatif maliyete örnek;

Serbest çalışan Doktor Ruknettin Bey, Cuma günü Ankara dışından gelen ve uzun zamandır görüşmediği çocukluk arkadaşı ile birlikte öğle yemeği yemek ve akabinde sinemaya gitmeye karar verirler. Ruknettin Bey, Cuma günü bakması gereken altı hastasının (muayene ücretinin 100.-TL olduğunu kabul edelim) randevularını iptal eder. Buna göre hesaplamalar şöyle olacaktır;

Yapılan ödemeler	230.-TL
- Öğle yemeği (iki kişi)	100.-TL
- Sinema bileti (iki kişi)	50.-TL
- İçecekler/Meyve	50.-TL
- Taksi ücreti	30.-TL

Dr. Ruknettin Bey'in vazgeçtiği kazanç 600.-TL

Buna göre Dr. Ruknettin Beyin arkadaşı ile birlikte olmasının alternatif maliyeti 600.-TL'dir.

Alternatif kavramı

- Alternatif maliyet kavramı işletmeciyi **farklı bir değerlendirmeye** götürmektedir.
- Yaptığımız bir iş, seçtiğimiz bir alternatif karlı olsa bile alternatif maliyet bizim için sonuçla **tatmin olmamızı** engellemeye yönelik bir değerlendirmedir.
- **İyinin de iyisinin**, karlının daha karlısının olup olmadığı yönünde bizi bir değerlendirmeye zorlamaktadır.
- Alternatif maliyetin **sıfır** olabilmesi için insanın değer üretecek hiçbir alternatifinin olmaması gerekir.
- **Öğrencilik hayatımız da esasen niteliklerimizi artırmak ve geliştirmek suretiyle alternatif maliyetimizi yükseltme çabasıdır.**
- Yine **yaşam boyunca sürekli öğrenmek** suretiyle eksikliklerimizi gidererek alternatif maliyet seviyemizi yükseltebiliriz.

- *Alimin bir saatlik düşüncesi cahilin bir saatlik ibadetinden efdaldır.*
- *Bir şeye ihtiyaç duyulduğu halde çalışıp onu elde etmemek tembelliktir.*
- *İki günü eşit olan insan zarardadır.*
- *Her seçim bir kaybediştir. Ve hayat seçimlerle doludur. Fakat hiçbir şey seçmezseniz herşeyi (hayatı) kaybedersiniz. Bu durumda bir şey seçip başka bir şeyi kaybetmek mi, yoksa hiçbir şey seçmeyip hayatı kaybetmek mi daha doğrudur?*

Dolaylı (Endirekt) Maliyet

Belirli bir maliyet konusu ile ancak bir dağıtım işlemi vasıtasıyla ilişkilendirilebilen maliyetlerdir.

Örneğin, bir işletme müdürünün aldığı ücret tüm işletme açısından **dolaysız bir** maliyettir. Aynı maliyet kalemine işletmenin sadece bir bölümü veya işletmede üretilen ürün çeşitlerinden sadece biri için bakıldığında, **dolaylı maliyete** dönüşür.

Endirekt Maliyetler

- Amortismanlar (makine, tesis, bina, taşıt vb)
- Sermaye maliyeti (faiz maliyeti)
- İşletme malzemeleri, yardımcı malzemeler
- Pazarlama ve yönetim giderleri
- Vergi, resim ve harçlar

Dolaysız (Direkt) Maliyet

Direkt maliyet sisteminde üretilen ürünlerle doğrudan ilişki içinde olan direkt maliyetlerin dağıtımı yapılmaktadır. Başlıcaları;

- Direkt Hammadde ve Malzeme Giderleri,
- Direkt İşçilik Giderleri, }
- Diğer Direkt Giderler.**

* Bu maliyetler esas itibarıyla değişken maliyetler grubuna girer ve bu özelliğiyle üretim seviyesi yükseldikçe artar, düştükçe azalır.

**Sadece belirli bir ürün çeşidinin üretiminde kullanılan makine, araç ve gereçlere ilişkin amortismanlar, reklam, lisans, patent giderlerinden oluşur.

Denetlenebilir Maliyet

Herhangi bir yönetim kademesinin yetkisine bağlı olarak oluşan maliyetler o yönetim kademesi açısından denetlenebilir bir maliyettir.

Örnek: İşletme genel müdürünün maaşı, genel müdür açısından denetlenemez, yönetim kurulu açısından denetlenebilir bir maliyet unsurudur.

Denetlenemez Maliyet

Belirli bir maliyet unsurunun oluşumunda işletmenin herhangi bir yönetim kademesi yetkili değilse o maliyet unsuru sözkonusu yönetim kademesi açısından denetlenemez bir maliyettir.

Örnek; Ar-Ge Müdürünün maaşı bu bölüm müdürlüğü için denetlenemez bir maliyet unsuru iken, genel müdür için denetlenebilir bir maliyet unsurudur.

Farklılaşan Maliyet ve Batık Maliyet

İşletme yönetimi belirli bir konuda karar verirken, çeşitli alternatifleri mukayese ederek işletme amacına en uygun olan optimum alternatifini belirler.

- Seçilen alternatifte bağlı olarak değişen maliyet unsurları **farklılaşan maliyetleri** oluşturur.
- Hiçbir alternatifte değişmeyen maliyet unsurlarına **batık maliyet** denir (*Batık maliyetler alternatiflerin mukayesesinde hesaplama dışında bırakılır*).

Farklılaşan Maliyet ve Batık Maliyet

İnsan yaptığı bir satın alma nedeniyle **üzülebilir**. Fakat satın alma gerçekleştikten sonra atılacak adımlar durumu değiştirmez. Artık satın alma olayına neden olan maliyet batık maliyete dönüşmüştür. Zira işlem gerçekleşmeden önce farklılaşan maliyet niteliği taşıymaktaydı.

Örnek: Bir elbise satın aldıktan sonra mağaza mağaza dolaşarak bu alışveriş işlemini değerlendirmenin bir anlamı yoktur. Zira elbise satın alma işleminin maliyeti bir batık maliyete dönüşmüştür.

Tarihi Maliyet ve Tahmini Maliyet

Tarihi maliyet, fiilen gerçekleşmiş olan, geçmişe ait maliyetleri ifade eder.

Tahmini maliyet, henüz gerçekleşmemiş fakat gelecekte gerçekleşmesi beklenen maliyetlerdir.

Personel Maliyeti

Personel maliyeti ücret, maaş ve çeşitli yan ödemelerle personele ilişkin tüm giderlerden oluşur.

Ücret, çalışma süresine veya personel tarafından gerçekleştirilen üretim miktarına bağlı olarak belirlenebilir.

1.Zaman ücreti (saat, gün, hafta, ay vb. esas alınır) sabit maliyet olarak kabul edilir, personel belirli bir zaman süresinde ne kadar üretirse üretsin aynı ücreti alır.

2.Akord ücreti (parça başına ücretten) değişken maliyet olarak kabul edilir. Personelin belirli bir zaman aralığında ürettiği miktar arttıkça artar, azaldıkça azalır. Burada personelin verimi alacağı ücreti belirlemektedir.

3.Primli ücret sistemi genellikle **üretim miktarı artışı**, kalite, malzemenin tasarruf esas alınarak ödenir. Başlıcaları; HALSEY-ROWAN-TAYLOR-BEDAUX sistemidir.

Sabit Varlıkların Maliyeti

Sabit sermaye unsurları olan;

- 250. ARAZİ ve ARSALAR
- 251. YERALTI ve YERÜSTÜ DÜZENLERİ
- 252. BİNALAR
- 253. TESİS, MAKİNE ve CİHAZLAR
- 254. TAŞITLAR
- 255. DEMİRBAŞLAR

gibi üretim faktörlerinin **maliyeti**, **amortisman** ve **sermaye maliyeti**nden oluşur. Ayrıca BİNA – TESİS – MAKİNE gibi sabit sermaye unsurlarına ilişkin **Bakım Onarım Giderleri** de maliyet çeşidi kapsamına dahil edilir.

Amortisman nedir?

İşletmede **1 yıldan fazla** kullanılan ve aşınmaya, yıpranmaya veya kıymetten düşmeye maruz bulunan gayrimenkullerle gayrimenkul gibi değerlendirilen iktisadi kıymetlerin ve demirbaşların değerlendirme esaslarına göre tespit edilen değerlerinin, bunların **kullanılabildikleri süre içinde** yok edilme (İtfa) payları amortisman olarak tanımlanır.

Amortisman ayırma sınırı nedir?

2017 yılı için geçerli kabul edilecek **Demirbaş ve Amortisman Sınırı 900 TL** olarak belirlenmiştir.

Amortisman sınırı KDV hariç tutarlar dikkate alınarak uygulanır.

Amortisman nedir?

Amortisman Matrahı: Duran Varlıkların elde edilme maliyeti,

Kalıntı ve Hurda Değer: Duran Varlıkların hizmet süreleri sonunda sahip oldukları değer,

Tahmini Hizmet Süresi: Amortisman tabi duran varlıkların hizmet sürelerinin tahmin edilmesinde bu değerlerin hem fiziki yıpranma hem de demode olma durumlarının göz önünde bulundurulması gereken süredir.

Amortisman oranı: 1 / Ekonomik Ömür

$1 / 5 = 0,20$ yani % 20 dir.
 $10.000 \times \% 20 = 2.000$ TL yıllık amortisman tutarı

Amortisman tutarı: Tutar / Ekonomik Ömür
 $10.000 / 5 = 2.000$ TL yıllık amortisman tutarı

Sabit Varlıkların Maliyeti

Amortisman Maliyeti

Örnek: Maliyeti 500.- TL ve ekonomik ömrü 10 Yıl olan bir makinanın;

Yıllık Amortisman	= 500-TL / 10 Yıl	= 50-TL
Aylık Amortisman	= 500-TL / 10 x 12	= 4,16-TL
Günlük Amortisman	= 500-TL / 10 x 365	= 0,14-TL
Saatlik Amortisman	= 500-TL / 10x365x24	= 0,0057-TL

Bir fon kaynağı olarak Amortisman

Paranın zaman değerinin olduğu ve ilk yıllarda elde edilen nakit akışlarının **daha değerli olduğu** dikkate alındığında, **Azalan Bakiyeler Yöntemine** göre amortisman ayırma, sabit varlıkların karşılıklarının daha kısa sürede işletmeye nakit olarak dönmelerini sağlamaktadır.

Sabit Varlıkların Maliyeti

Sermaye Maliyeti

Örnek: Maliyeti 500- TL ve ekonomik ömrü 10 Yıl olan bir makinanın alım bedeli % 50 faiz oranı üzerinden sağlanan borçlanma ile finanse edilmiştir. Buna göre;

Yıllık Sermaye Maliyeti	=	500-TL x 50 / 100	=	250-TL
Aylık Sermaye Maliyeti	=	500-TL x 50 / 100 x 12	=	20,83-TL
Günlük Sermaye Maliyeti	=	500-TL x 50 / 100 x 365	=	0,68-TL

Sabit Varlıkların Maliyeti

Özkaynak Sermayenin Sermaye Maliyeti (Bize göre bu durum ekonomik gereklere uygun düşmemektedir.)

- Borçların sermaye maliyeti olan **faiz**, bir **nakit çıkışı** gerektirir.
 - Özkaynak sermayenin sermaye maliyeti için **nakit çıkışı** yoktur.
- Vergi mevzuatında;**
- ✓ Borçlar için ödenen faiz ödemesi **karı** azaltan bir maliyet unsurudur.
 - ✓ Özkaynak sermayenin maliyeti **kar** olarak kabul edilir ve vergiye tabidir.

YORUM:

Bu durumda işletme kendi parası yerine başkasının parasını kullansaydı **daha az vergi** ödeyecekti.
Oysa ki Özkaynak sermayenin maliyeti de borcun maliyeti gibi **gerçek bir maliyet unsurudur.**

Sermayenin; özkaynak sermaye ve borç olarak ayrımı ekonomik değil, hukuki bir ayrımdır. Bu ayrım sadece sermayeye ilişkin mülkiyet hakkının kime ait olduğunu gösterir. Özkaynak sermayenin mülkiyeti işletme sahiplerine, borcun mülkiyeti ise işletmenin dışında kalan gerçek veya tüzel kişilere aittir.

Döner Varlıkların Maliyeti

- ✓ Hammaddeler
- ✓ Yardımcı malzeme
- ✓ İşletme malzemesi

gibi üretim faktörlerine ilişkin maliyetler genellikle **değişken maliyet** niteliği taşırlar.

i -malzeme çeşidinin maliyeti = $(i - \text{Üretimde kullanılan miktar}) \times (i - \text{Malzeme çeşidinin fiyatı})$

Nakit Çıkışı Gerektiren Maliyetler ve Nakit Çıkışı Gerektirmeyen Maliyetler

Dikkat! Nakit çıkışı ile maliyet birbirine karıştırılmamalıdır.

Nakit Çıkışı = İşletmeden bir para çıkışını ifade eder.

Maliyet = Belirli bir nimete (*satış geliri veya üretim*) ulaşabilmek için katlanılması gereken külfeti (*kullanılan üretim faktörlerinin parasal değerini*) ifade etmektedir.

Nakit Çıkışı Gerektiren Maliyetler = Faiz giderleri, kar dağıtımı, malzeme alımı.

Nakit Çıkışı Gerektirmeyen Maliyetler = **Özkaynak sermayenin sermaye maliyeti**, amortismanlar.